

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 24 січня 2025 року)

Суми
Сумський державний університет
2025

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

УСТИМЕНКО В. А., директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України», д-р юрид. наук, проф., член-кор. НАН України, член-кор. НАПРН України, Заслужений юрист України, член Президії НАН України, заступник академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, член Бюро Секції суспільних та гуманітарних наук НАН України, член Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України, Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності наукових установ, Науково-видавничої ради НАН України

ДЖАБРАІЛОВ Р. А., д-р. юрид. наук, проф., заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України»

ДЕРЕВ'ЯНКО Б.В., д-р. юрид. наук, проф., провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України»

РУДЕНКО Л. Д., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ

ПЛОТНИКОВА М. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

ШВАГЕР О. А., канд. юрид. наук, асист. кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Видання рекомендоване до видання рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 5 від 06.02.2025 р.)*

П 68 **Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри** : матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 24 січня 2025 року). – Суми : Сумський державний університет, 2025. – 103 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у Науково-практичному круглому столі «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченого актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі.

Цей твір ліцензовано на умовах

Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

(Із Зазначенням Авторства-Некомерційна-Поширення

на тих самих умовах 4.0 Міжнародна)

2. Яцик Т.П., Шкелебей В.А. Міжнародна співпраця під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом віртуальних активів. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. 2023. Випуск 2(35). С. 343-351. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/654e82b9-f0bf-4a2a-9c81-148fееaa6901/content>.

3. Virtual Assets: Targeted Update on Implementation of the FATF Standards on VAs and VASPs. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Fatfrecommendations/targeted-update-virtual-assets-vasps-2024.html>.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Юдін Олександр Юрійович

здобувач ступеня доктор філософії

*Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»*

Глобалізація значно трансформує ринок фінансових послуг, створюючи як нові можливості, так і складнощі для фінансових інституцій. Вона сприяє покращенню доступу до фінансових послуг завдяки міжнародним фінансовим мережам, цифровим платформам і поширенню електронних платіжних систем. Однак це також призводить до посилення конкуренції та ризику нестабільності. Фінансові установи повинні швидко адаптуватися до новітніх технологій, змін у глобальній економіці та зростаючих очікувань клієнтів, удосконалюючи свої сервіси, щоб залишатися актуальними та конкурентоздатними в умовах глобального ринку [1, с. 16].

Насамперед доцільно зазначити, що традиційно в теорії розрізняють три основні моделі регулювання ринків фінансових послуг. Так, залежно від кількості суб'єктів регулювання на ринку вирізняють:

1) MFA – модель (multiple financial agencies) – інституціональна модель регулювання ринків фінансових послуг, яка передбачає існування декількох державних органів регулювання, кожний з яких

відповідає за окремий сегмент фінансових ринків чи навіть за певний конкретний ринок (фондовий ринок, страховий ринок, банківський сектор);

2) SFA – модель (single financial agency) – інституціональна модель, згідно з якою діють інтегровані фінансові регулятори, в яких орган державного регулювання відповідає за два чи більше сегменти ринку фінансових послуг;

3) макрорегуляторна модель – інституціональна модель, де діє єдиний орган регулювання з наданням йому всього спектра повноважень [2].

Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що Україна використовує другу інституціональну модель з декількома державними регуляторами, проте на сьогодні у світі набуває все більшого поширення практика створення мегарегуляторів, які об'єднують у собі функції декількох регуляторних органів у сфері регулювання фінансових послуг, що працювали у цих країнах до створення єдиного мегарегулятора [3, с. 110].

Єдиний мегарегулятор забезпечить можливість нагляду за всіма видами надавачів фінансових послуг з одного центру, тим самим зменшивши бюджетні видатки на матеріально-технічне, кадрове та інше забезпечення, запровадивши один орган з нагляду за сферою фінансових послуг замість декількох і мінімізувавши проблеми, пов'язані з обміном інформацією та координацією декількох органів [4, с. 37].

Правове забезпечення розвитку ринку фінансових послуг у умовах глобалізації є ключовим аспектом для забезпечення стабільності, захисту й ефективності фінансових систем у міжнародному масштабі. Оскільки фінансові ринки стають все більш інтегрованими та між залежними, виникає потреба у виробленні та застосуванні міжнародних і національних правових механізмів для регулювання цих ринків [1, с. 18].

Загалом орієнтиром для більшої частини розвинених економік є правові рішення, закріплені в директивах ЄС, що регулюють діяльність на фінансових ринках країн-членів ЄС. Першим нормативно-правовим актом, що вирішував питання державного регулювання ринку фінансових послуг, стала Директива Ради 85/611/ЄЕС «Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI)» від 20.12.1985, на основі

якої і донині функціонують ринкові схеми колективного інвестування у всіх країнах ЄС [5].

Для Європейського Союзу характерною є тенденція до уніфікації законодавства щодо державного регулювання фінансових ринків, його лібералізації, транскордонного характеру фінансової діяльності та її публічного регулювання. Ще у 1989 р. була прийнята Друга банківська директива Ради ЄЕС про координацію законодавчих і адміністративних актів у галузі реєстрації і контролю за діяльністю кредитних інститутів [6]. Директивою було визначено два основні принципи регулювання транскордонної діяльності кредитних інститутів в ЄС:

1. При наявності реєстрації кредитної установи в одній з держав-членів ЄС може здійснюватися відповідна діяльність у всіх країнах ЄС шляхом відкриття філій або іншим способом без проходження додаткової реєстрації й отримання нової ліцензії (принцип одноразової реєстрації);

2. Контроль за діяльністю кредитної установи в інших країнах ЄС здійснюється компетентними органами держави місця реєстрації на основі її нормативних актів, гармонізованих настільки, наскільки достатньо для забезпечення прийняттого для всіх країн співтовариства рівня контролю (принцип контролю країною реєстрації) [6].

Ще одна Директива Ради ЄС від 21 квітня 2004 р. «Про ринки фінансових інструментів» визначає процедуру й умови випуску фінансових інструментів, обмежених в обігу [7].

У загальному вигляді регулювання ринку фінансових послуг на теренах ЄС відбувається в трьох основних напрямках, а саме: регулювання діяльності банківських установ, регулювання страхової діяльності та регулювання діяльності професійних учасників ринків цінних паперів і похідних фінансових інструментів. При цьому останнім часом регулювання в цих трьох напрямках визнається з точки зору однакової важливості та рівнозначності, адже раніше більш важливим вважалося саме регулювання діяльності банківських установ і розробка заходів у частині монетарної політики [8, с. 110].

Глобалізація фінансових ринків передбачає уніфікацію законодавства, зокрема у сфері державного регулювання фінансових ринків, таких як валютний ринок, біржовий ринок, ринок обігу криптовалют та ін. Останній стає усе більшою реальністю, яку неможна ігнорувати. Загалом видобуток одиниць криптовалюти (так званий

«майнінг») має багато спільного із господарською діяльністю [9, с. 170-171], може бути легітимізований, ліцензований, а доходи від нього – оподатковуваними [9, с. 172-173]. Наявність на національному рівні державного регулювання фінансових ринків нормативно визначених обмежень, може ускладнити інтеграцію країни до світових та європейських фінансових ринків, що негативно впливає на їх конкурентоспроможність. «Фактично глобалізація не залишає можливостей для «особливих» національних шляхів розвитку фінансового сектору інтегрованих економік» [10, с. 162]. У цьому зв'язку важливе значення набуває забезпечення захисту кінцевих споживачів фінансових послуг – пересічних громадян України [11].

Для сучасного світу характерною є трансформація державного регулювання фінансових ринків. У цілому, є тенденція до зміни пріоритетів та посилення державного контролю за фінансовими ринками. Насамперед зростає значення у державному регулюванні проблем достатності капіталу і ліквідності фінансових установ. Важливим при реформуванні державного регулювання фінансових ринків в Україні, є європейські стандарти, зокрема зняття обмежень і скорочення прямого державного втручання у діяльність фінансових інститутів, застосування ефективних і гнучких методів регулювання і контролю [10, с. 162].

Отже, зміни, що відбуваються останнім часом у світовій фінансовій системі, приводять і до змін у механізмі регулювання ринку фінансових послуг. У будь-якому випадку подальший розвиток ринку фінансових послуг і країн Європейського Союзу й інших країн, зокрема України, матиме суттєвий вплив процесів глобалізації, а отже, і загрозу у вигляді фінансової дестабілізації. Як слушно зазначають М.Ф. Анісімова, М.В. Глух, найбільш оптимальною моделлю державного регулювання ринків фінансових послуг для України може стати створення мегарегулятора для ринків небанківських фінансових послуг із залишенням Національного банку України у ролі регулятора банківської діяльності [8, с. 113].

Однак створення мегарегулятора не є виключною тенденцією та єдино можливим варіантом, деякі країни йшли по шляху розширення наглядових повноважень центральних банків з одночасним оформленням та посиленням координаційних механізмів між державними регуляторами різних фінансових ринків. Спостерігаються і комбіновані моделі регулювання та нагляду. Кожна країна обирає модель регулювання фінансових ринків та нагляду за фінансовими

установами з точки зору доцільності на основі існуючої структури та перспектив розвитку національної фінансової системи в цілому і фінансових ринків зокрема, особливостей державної моделі управління, стану та тенденцій розвитку ринків, історичних закономірностей та політичних передумов.

Таким чином, глобалізація суттєво змінює ринок фінансових послуг, забезпечуючи доступність через міжнародні фінансові мережі та електронні платіжні системи. Водночас вона посилює конкуренцію і ризик нестабільності, змушуючи фінансові установи адаптуватися до новітніх технологій та змін економіки.

Мегарегулятори дозволяють оптимізувати витрати, підвищити ефективність нагляду та мінімізувати проблеми з координацією між органами. В Україні перспективним є створення мегарегулятора для небанківських послуг із збереженням Нацбанку як регулятора банківської діяльності.

Європейський Союз демонструє уніфікацію законодавства у фінансовій сфері через директиви, зокрема принципи одноразової реєстрації та контролю країною реєстрації. Це забезпечує гармонізацію регуляторних механізмів і спрощує транскордонну діяльність. Розвиток ринку фінансових послуг в умовах глобалізації вимагає узгодження національних і міжнародних норм. Важливим аспектом є впровадження європейських стандартів, зменшення прямого втручання держави й запровадження гнучких методів регулювання.

Для України оптимальною стратегією є баланс між централізованим наглядом і децентралізованим підходом із врахуванням особливостей національного ринку.

Отже, правове забезпечення регулювання ринку фінансових послуг в умовах глобалізації вимагає комплексного підходу, що передбачає узгодження національних правових систем, ефективну міжнародну співпрацю та адаптацію до швидких змін. Це регулювання сприяє формуванню стабільного середовища, що підтримує довіру між учасниками ринку. Ефективний правовий захист прав споживачів і контроль за діяльністю фінансових установ дозволяють зменшити ризики, забезпечити стабільність системи та стимулювати розвиток економіки. Збалансоване правове забезпечення є основою для сталого функціонування глобальних фінансових ринків.

Література

1. Гуцалюк О.М., Бондар Ю.А. Розвиток ринку фінансових послуг в умовах глобалізації. *Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри*: матеріали науково-практичного круглого столу, м. Суми, 26 січня 2024 р. Суми: Сумський державний університет, 2024. С. 16–20.

2. Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України: монографія / Богдан Т.П., Шаров О.М., Сльозко О.О., Редзюк Є.В. та ін.; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2017. 356 с.

3. Мельник Д.С., Лаврик П.М. Формування нормативно-правової бази регулювання обігу криптовалют в Україні як складова протидії їй. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2022. Вип. 1 (8). С. 108–117.

4. Крупка І.М. Державне регулювання вітчизняного ринку фінансових послуг у контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 8 (161). С. 36–39.

5. Директива Ради 85/611/ЄЕС «Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільного (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI)» від 20 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_293#Text (дата звернення: 10.01.2025).

6. Друга Директива Ради 89/646/ЄЕС «Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних актів, які стосуються початку і здійснення діяльності кредитних установ, та внесення змін до Директиви 77/780/ЄЕС» від 15 грудня 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_353#Text (дата звернення: 10.01.2025).

7. Директива 2004/39/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про ринки фінансових інструментів, що вносить зміни в Директиви Ради 85/611/ЄЕС і 93/6/ЄЕС та Директиву 2000/12/ЄС Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви Ради 93/22/ЄЕС» від 21 квітня 2004 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_586#Text (дата звернення: 10.01.2025).

8. Глух М. В., Анісімова М. Ф. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання ринків фінансових послуг. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2022. Вип. 1 (8). С. 108–117.

9. Деревянко Б. В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійсненням операцій із нею. *Право України*. 2018. № 5. С. 164–175.

10. Приянчук І. В. Європейські стандарти та досвід держав світу щодо формування ефективного інституційного забезпечення державного управління у сфері регулювання фінансових ринків. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Випуск 10. С. 159–164.

11. Плотнікова М. В. Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг : навч. посіб. / М. В. Плотнікова, Л. Д. Руденко, О. А. Швагер. Суми : Сумський державний університет, 2023. 329 с.